

Светосавска 55, 23300 Кикинда, Телефон: 0230/422 275, 401 650, Факс: 0230/427 390, школска радионица: 0230/422 066,
е-пошта: skola@tsk.edu.rs www.tsk.edu.rs

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА, ЗАНЕМАРИВАЊА, ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ПРЕВЕНЦИЈА ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНИХ ПОНАШАЊА

Назив школе
Седиште школе
Адреса школе
Телефон
Фах
Е-mail адреса
Websajt
Регистарски број

Техничка школа
Кикинда
Светосавска 55
0230 / 422-275, 424-740, 401-650
0230 / 427-390
skola@tsk.edu.rs
www.tsk.edu.rs
081146

САДРЖАЈ

УВОД	2
ЗНАЧЕЊЕ ПОЈМОВА НАСИЉЕ, ЗЛОСТАВЉАЊЕ, ЗАНЕМАРИВАЊЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА	3
ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА, ЗАНЕМАРИВАЊА, ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНИХ ПОНАШАЊА	6
ЦИЉ ПРОГРАМА	6
ЗАДАЦИ ПРОГРАМА	6
ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ	7
ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ У СЛУЧАЈУ НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ	15
ПРОЦЕДУРА У ИНТЕРВЕНЦИЈИ	15
ЕВИДЕНЦИЈА И НАЧИНИ ПРАЋЕЊА СЛУЧАЈЕВА НАСИЉА	16
ПРОЦЕЊИВАЊЕ ЕФЕКТА ПРЕВЕНЦИЈЕ/ИНТЕРВЕНЦИЈЕ	16
КОРАЦИ У ИНТЕРВЕНЦИЈИ	17
ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ У СЛУЧАЈУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	23
ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ У СЛУЧАЈУ СУМЊЕ ИЛИ САЗНАЊА О ПРИСУСТВУ И КОРИШЋЕЊУ НАРКОТИЧКОГ СРЕДСТВА ИЛИ ПСИХОАКТИВНЕ СУПСТАНЦЕ	26
ДЕФИНИЦИЈЕ ПОЈМОВА	26
ПРИЈАВА	27
ЗНАКОВИ У ПОНАШАЊУ	27
ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ КОРИШЋЕЊА ДРОГЕ	28
ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ПОСЕДОВАЊА ИЛИ ПРОДАЈЕ ДРОГЕ	29
ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ОТКРИВАЊА ДРОГЕ	30
ЕВИДЕНЦИЈА И ИЗВЕШТАВАЊЕ	31
ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ У СЛУЧАЈУ СУМЊЕ ИЛИ САЗНАЊЕ ДА ЈЕ УЧЕНИК УКЉУЧЕН У БИЛО КОЈИ ОБЛИК ТРГОВИНЕ ЉУДИМА	32

УВОД

Права детета и ученика у Републици Србији остварују се у складу са Уставом Републике Србије, ратификованим међународним уговорима, законима и другим прописима којима се регулишу права детета и ученика, као и релевантним међународним актима које је ратификовала Република Србија, а којима се регулишу права детета и ученика.

Република Србија се ратификацијом Конвенције о правима детета Уједињених нација обавезала да обезбеди остваривање свих права детета, а нарочито, на заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања, потпуну информисаност, на правично поступање и заштиту приватности, као и да детету које је било изложено насиљу обезбеди подршку за физички и психички опоравак и његову социјалну реинтеграцију.

Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (у даљем тексту: Правилник о протоколу) прописују се садржаји и начини спровођења превентивних и интервентних активности, услови и начини за процену ризика, начини заштите од насиља, злостављања и занемаривања, праћење ефеката предузетих мера и активности.

Установа, у смислу Правилника о протоколу је средња школа. Под простором установе подразумева се простор у седишту и ван седишта установе у ком се остварује образовно-васпитни рад као и друге активности установе.

У примени Правилника о протоколу установа је дужна да обезбеди услове за сигурно и подстицајно одрастање и развој детета и ученика, заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања и социјалну реинтеграцију детета и ученика које је извршило, односно било изложено насиљу, злостављању или занемаривању. У свим поступцима који се тичу детета приоритетни принцип поступања је најбољи интерес детета.

Забрана насиља, злостављања и занемаривања у установи односи се на сваког – ученике, запослене, родитеље, односно друге законске заступнике и трећа лица.

ЗНАЧЕЊЕ ПОЈМОВА НАСИЉЕ, ЗЛОСТАВЉАЊЕ, ЗАНЕМАРИВАЊЕ И ДИСКРИМИНАЦИЈА

У Правилнику о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање дефинисани су основни појмови.

Злоупотреба или злостављање детета обухвата све облике физичког или емоционалног злостављања, сексуалну злоупотребу, занемаривање или немаран поступак, као и комерцијалну или другу експлоатацију, што доводи до стварног или потенцијалног нарушавања дететовог здравља, његовог преживљавања, развоја или достојанства у оквиру односа који укључује одговорност, поверење или моћ.

У складу са образовно-васпитном делатношћу користиће се појам НАСИЉЕ који обухвата различите врсте и облике насилног понашања, злостављање, занемаривање, злоупотребе и искоришћавање.

Насиље може бити у оквиру вршњачког односа, као и односа одрасли – деца, који укључује одговорност, поверење и моћ.

Насиље се дефинише као сваки облик једанпут учињеног или поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности детета и ученик или запосленог.

Насиље и злостављање сматра се насиље запосленог према детету, ученику, другом запосленом, родитељу, односно другом законском заступнику (у даљем тексту: родитељ); ученика према другом детету, ученику или запосленом; родитеља према свом детету, другом детету и ученику, запосленом као и према трећем лицу.

Насиље и злостављање може да се јави као физичко, психичко (емоционално), сексуално, социјално и дигитално.

Под **дискриминацијом** односно **дискриминаторним понашањем** подразумева се понашање којим се на непосредан или посредан, отворен или прикривен начин, неоправдано прави разлика или неједнако поступа односно врши пропуштање чињења (искључивање, ограничавање или давање првенства) у односу на лице или групу лица, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, статус мигранта, расељеног лица, националној припадности или етничком пореклу, језику верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, социјалном и културном пореклу, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном доби, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима, као и по другим основама утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.

Извршилац дискриминације јесте лице – учесник у образовању, запослени, родитељ или треће лице, као и установа, њени органи и тела који својим чињењем или пропуштања чињења врше дискриминацију у процесу образовања и васпитања или у вези са њим, у свим релацијама.

Дискриминисано лице јесте лице – учесник у образовању, запослени, родитељ и треће лице, група – учесника у образовању, запослених, родитеља и трећих лица, чланови органа и тела установе који су претрпели дискриминацију у процесу образовања и васпитања или у вези са њим.

Насилно понашање није у сваком случају дискриминаторно, али свако дискриминаторно јесте насилно.

Насиље може имати различите форме :

Физичко насиље и злостављање се односи на понашање које доводи до стварног или потенцијалног телесног повређивања детета, ученика или запосленог; физичко кажњавање деце и ученика од стране запослених и других одраслих особа.

Психичко насиље и злостављање је понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства детета или ученика. Овде се сврстава и вређање угледа и части, узнемиравајуће и понижавајуће поступање које повређује неко од личних својстава.

Вербално привилеговање припадника већинске групе и прекомерно хваљење; неоправдано вербално умањивање или снижавање доприноса и успеха припадника мањинске групе, игнорисање због личног својства, одбијање да седи у клупи, омаловажавање родитеља по основу личног својства

Социјално насиље и злостављање је понашање којим се искључује дете и ученик из групе вршњака и различитих облика социјалних активности, одвајањем од других, неприхватањем по основу различитости, ускраћивањем информација, изоловањем од заједнице, ускраћивање задовољавања социјалних потреба. Дискриминативне активности као што су : излагање подсмеху по основу његове националности; омаловажавање по основу личног својства; имитирање хода, говора ученика са сметњама у развоју или инвалидитетом; ословљавање погрдним називима по основу припадности одређеној групи; изражавање стереотипа и предрасуда о припадницима одређеној групи; причање увредљивих шала и вицева о припадницима одређених група; промовисање родних стереотипа; певање увредљивих и понижавајућих песама о припадницима одређене групе;

Дигитално насиље и злостављање је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства и остварује се слањем порука електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта (web site), четовањем, укључивањем у форуме, социјалне мреже и сл.

Осим наведених облика, насиље и злостављање препознаје се и кроз: злоупотребу, сексуално насиље, насилни екстремизам, трговину људима, експлоатацију детета и ученика и др.

Злоупотреба детета и ученика је све оно што појединац, односно установа чини или не чини што негативно утиче, наноси штету, ускраћује или смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи га у немоћан, положај према појединцу или установи (злоупотреба у спорту, у политичке, верске, комерцијалне и друге сврхе). Злоупотреба подразумева и прекомерно подстицање, односно психолошки притисак на дете и ученика од стране родитеља или наставника ради постигнућа која могу да имају за последицу угрожавање нормалног психофизичког и социјалног развоја и најбољег интереса детета.

Сексуално насиље и злостављање је понашање којим се дете и ученик сексуално узнемирава, наводи и приморава на учешће у сексуалним активностима које не жели, не схвата или за које није развојно дорастао или се користи за проституцију, порнографију и друге облике сексуалне експлоатације.

Насилни екстремизам је промовисање, заговарање, подржавање, припремање и учествовање у идеолошки мотивисаном насиљу за остваривање друштвених, економских, верских, политичких и других циљева.

Трговина људима је врбовање, превозење, пребацивање, скривање или примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја или давање или примање новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем у циљу експлоатације.

Експлоатација је рад који није у најбољем интересу детета и ученика, а у корист је другог лица, установе или организације. Ове активности могу да имају за последицу угрожавање физичког или менталног здравља, моралног, социјалног и емоционалног развоја детета и ученика, његову економску зависност, ускраћивање права на образовање и слободу избора.

Занемаривање и немарно поступање је пропуштање родитеља, друге особе која је преузела бригу о детету и ученику, установе или запосленог да у оквиру расположивих средстава обезбеди услове за правилан развој детета и ученика у свим областима, а што може да наруши његово знање и развој.

Занемаривање у установи обухвата:

ускраћивање појединих облика образовно-васпитног рада неопходних детету и ученику; односно необезбеђивање додатне подршке у образовању; неоправдана примена нижих критеријума у оцењивању припадника ромске националности; сужавање плана и програма за припаднике мањина; необезбеђивање материјала за рад прилагођених ученицима са сметњама у развоју и инвалидитетом; неукључивање ученика из осетљивих група у поједине активности, ученички парламент; необавештавање о родитељским састанцима нереаговање на сумњу о занемаривању или на занемаривање од стране родитеља; пропусте у обављању надзора и заштите детета и ученика од повређивања, самоповређивања, употребе алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце, укључивања у деструктивне групе и организације и др.

Насиље је вишедимензионална појава. Не постоје прецизне границе између различитих врста и облика насиља, односно они се међусобно преплићу и условљавају.

На основу Правилника о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање у складу са специфичностима рада у нашој школи, Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације израдио је програм заштите ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације.

Тим ће радити на превенцији насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације, спроводити интервентне активности, предузимати мере заштите и пратити ефекте предузетих мера.

Тим ће остваривати сарадњу унутар установе са одељењским старешинама, предметним наставницима и осталим запосленима; са родитељима и вршњацима; оствариваће сарадњу са спољном заштитном мрежом: домом здравља, полицијом, центром за социјални рад.

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА, ЗАНЕМАРИВАЊА, ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНИХ ПОНАШАЊА

ЦИЉ ПРОГРАМА

Програм заштите ученика од насиља има као општи циљ стварање сигурног и подстицајног окружења, неговање атмосфере сарадње, уважавања и конструктивне комуникације, односно, унапређивање квалитета живота ученика у школи применом мера превенције као и стручна интервенција у ситуацијама потенцијалног или стварног насилничког понашања ученика, родитеља, наставника или других лица.

ЗАДАЦИ ПРОГРАМА

- 1) подизање нивоа свести и осетљивости ученика, родитеља и свих запослених за препознавање свих облика насиља, злостављања и занемаривања;
- 2) неговање атмосфере сарадње и толеранције, уважавања и конструктивне комуникације у којој се не толерише насиље, злостављање и занемаривање;
- 3) истицање и унапређивање знања, вештина и ставова потребних за конструктивно реаговање на насиље;
- 4) обезбеђивање заштите детета и ученика, родитеља и свих запослених од насиља, превазилажења стереотипа и предрасуда;
- 5) развијања свести о опасности и штетним последицама дискриминације;
- 6) унапређивање толеранције и разумевања, интеркултуралности, уважавања и поштовања различитости;
- 7) истицање и унапређивање знања и вештина потребних за превенцију и поступање у случајевима дискриминаторног понашања;

Програм заштите ученика од насиља пројектован је у складу са специфичностима школе. Програм заштите ученика од насиља има карактер превентивног програма – развијање и јачање протективних фактора школске средине, подстицање правилног односно хуманог социјалног функционисања ученика, наставника и родитеља, као и редуковање ризичних фактора – пре свега у школској, али и у породичној средини.

Програм заштите ученика од насиља, сачињен је на основу и у складу са Правилником о протоколу поступања у установи и одговору на насиље, злостављање и занемаривање, као и Правилника о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности. Овим програмом детаљније је разрађен интерни поступак у ситуацијама сумње или дешавања насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације као и дефинисање и спровођење адекватних превентивних активности од стране свих актера у циљу унапређења стандарда за заштиту ученика, запослених и других лица. Протокол уједно пружа и оквир за превентивне активности ради унапређења стандарда за заштиту ученика.

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Превентивним активностима се:

- ствара и негује клима сарадње и толеранције, уважавања и међусобног прихватања;
- подиже ниво свести и осетљивости свих актера школског живота (наставника, родитеља, ученика, ваннаставног особља) у циљу бољег препознавања свих облика насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације;
- истичу и унапређују знања, вештине и ставови потребни за конструктивно реаговање на насиље и дискриминацију на принципима једнаких могућности које се остварују на свим нивоима и облицима рада у школи
- дефинишу се процедуре за заштиту ученика, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације;
- планирање, осмишљавање и спровођење превентивних активности, начини информисања о садржајима, мерама и активностима за спречавање и заштиту од насиља, дискриминације и дискриминаторног понашања;
- успостављање интерне и екстерне заштитне мреже;
- праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и облика дискриминације;
- превентивни и саветодавно-едукативни рад у оквиру школе у доношењу као и у спровођењу програма превенције, укључујући све интересне групе у школи. Оствариваће се и васпитни и појачан васпитни рад у складу са потребама у школи.

По протоколу превентивне мере установа креира на основу увида и података о:

- учесталости инцидентних ситуација и броја пријава насиља
- заступљености различитих врста насиља
- броју повреда
- сигурности објекта и дворишта
- процени реализованих обука за запослене и потребе даљег усавршавања
- броју и ефектима реализованих акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ
- степену и квалитету укључености родитеља у живот и рад установе и друго.

Превентивне активности приказане су у наредној табели:

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
СЕПТЕМБАР	Упознавање ученика, наставника, запослених и родитеља са њиховим правима, обавезама и одговорностима, и о планираним активностима и могућностима тражења подршке и помоћи од Тима за заштиту	Тим за заштиту Директор ПП служба Одељењске старешине Наставници	На ЧОС-у упознати ученике, а на родитељским састанцима упознати родитеље о њиховим правима, обавезама и одговорностима. Сви запослени путем мејла добију важећи Правилник о васпитој одговорности Сачинити и на школски сајт поставити права, обавезе и одговорност ученика, наставника и родитеља
	Упознавање Школског колектива, родитеља и ученика са ПРАВИЛНИКОМ о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (у даљем тексту: Правилник о протоколу)	Тим за заштиту Директор ПП служба Одељењске старешине Наставници	На школски сајт поставити: • Правилник о протоколу
	Упознавање ученика, наставника, запослених и родитеља са: дневним распоредом радног времена – часова по сменама, распоредом часова по разредима, одељењима и кабинетима, распоредом и радним временом свих служби у школи (управа, администрација школе, ПП служба, библиотека ...)	Педагог Одељењске старешине	Током првог часа одељењског старешине и током првог родитељског састанка упознати родитеље са истим
	Анализа стања у Школи у погледу изражености појава насиља, дискриминације и нетолеранције и остваривања равноправности свих актера школе	Тим за заштиту Директор ПП служба Одељењске старешине	Извештај

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
ТОКОМ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	<p>Обезбеђивање једнаких могућности свим ученицима у свакодневном животу и раду школе за квалитетно образовање (индивидуални образовни програми, право да бирају или да буду бирани као представници одељенске заједнице, право да буду укључени у рад Ученичког парламета и организација).</p> <p>Обезбеђивање једнаких могућности свим родитељима да бирају и да буду изабрани у Савет родитеља и остале школске Тимове и органе.</p> <p>Обезбеђивање једнаких могућности свим наставницима да бирају и да буду изабрани у различите органе и Тимове, као и да равноправно учествују у свакодневном животу и раду школе.</p>	<p>Тим за заштиту</p> <p>Директор</p> <p>ПП служба</p> <p>Одељењске старешине</p> <p>Ученици</p> <p>Родитељи</p> <p>Наставници</p>	<p>Списак ангажованих ученика, наставника и родитеља у стручним органима и Тимовима</p>
	<p>Идентификовање ученика којима је потребна додатна подршка (нарочито у случају сметњи у развоју и здравствених тешкоћа, припадности мањинским групама) и обезбедити им планове индивидуализације или индивидуалне образовне планове (ИОП)</p>	<p>Директор</p> <p>Психолог</p> <p>Одељењске старешине</p> <p>Тим за ИОП</p>	<p>Израђени индивидуални образовни планови</p>
	<p>Сви планови рада одељењске заједнице обухватају садржаје који су усмерени на превенцију и заштиту од свих облика насиља</p>	<p>Одељењске старешине</p> <p>Ученици</p>	<p>Реализација програма рада одељењских заједница – ЧОС и евиденција у есДневнику</p>
	<p>Разговор о толеранцији у оквиру часова Верске наставе (ВН) и Грађанског васпитања (ГВ) и одељењске заједнице</p>	<p>Наставници ВН и ГВ</p> <p>Ученици</p>	<p>Евиденција у есДневнику</p>
	<p>Упознавање са обичајима и различитим културама на часовима редовне наставе</p>	<p>Наставници</p> <p>Ученици</p>	<p>Евиденција у есДневнику</p>

Програм заштите од насиља, злостављања, занемаривања, дискриминације и превенција других облика ризичних понашања

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
	(географија, историја, српски језик и сл)		
ТОКОМ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	<p>Реализација спортских такмичења у и ван школе, посвећена безбедном и сигурном окружењу.</p> <p>Разговор са ученицима на часу физичког васпитања на тему: Како се понашамо на спортским утакмицама.</p> <p>Разговор о позитивном дејству спорта на фер и коректно понашање у животу.</p>	<p>Наставници физичког васпитања</p> <p>Ученици</p>	<p>Ангажовање што већег броја ученика на спортским такмичењима</p> <p>Евиденција у есДневнику</p> <p>На школски сајт поставити:</p> <ul style="list-style-type: none"> • слике и/или кратак видео запис са спортских такмичења
	<p>Укључивање ученика у спортске активности, секције и програме, обележавање важних датума, приредбе, уређење школског простора, представе, ученичке акције и изложбе ученичких радова</p>	<p>Наставници Одељењске старешине</p>	<p>Евиденција у есДневнику</p> <p>На школски сајт поставити:</p> <ul style="list-style-type: none"> • слике и/или кратак видео запис са активности
	<p>Спречавање дигиталног насиља и Заштита ученика од трговине људима:</p> <p>Упознавање ученика и родитеља са појмом дигиталног насиља и нивоима истог;</p> <p>Упознавање ученика и родитеља о Заштити ученика од трговине људима;</p> <p>Разговори, дискусије о примерима дигиталног насиља и Заштити ученика од трговине људима;</p> <p>Организација предавања за ученике (по потреби и за родитеље), о безбедности на интернету и Заштити ученика од трговине људима</p>	<p>Тим за заштиту</p> <p>Директор</p> <p>ПП служба</p> <p>Одељењске старешине</p> <p>Ученици</p> <p>Родитељи</p> <p>Наставници</p>	<p>На ЧОС-у упознати ученике, а на родитељским састанцима упознати родитеље са појмом дигиталног насиља и нивоима истог и Заштити ученика од трговине људима</p> <p>Евиденција у есДневнику</p> <p>На школски сајт поставити адекватне садржаје</p>
	<p>Обезбеђивање адекватних обука за наставнике које имају за циљ развијање способности за</p>	<p>Тим за професионални развој</p>	<p>Део наставника планиран за похађање обуке и курсева за заштиту</p>

Програм заштите од насиља, злостављања, занемаривања, дискриминације
и превенција других облика ризичних понашања

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
	препознавање дискриминације и адекватно реаговање		Извештаји о завршеној обуци - курсу
ТОКОМ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	Хуманитарна акција - прикупљање помоћи за социјално угрожене ученике	Директор Одељењске старешине Ученици	Прикупљена средства дата на коришћење
	Редефинисање правила понашања на нивоу школе (ако се покаже потребним, на основу записника и прегледа документације)	Тим за заштиту Директор Ученички парламент	Дефинисање „нових“ правила понашања
	Саветодавни рад са ученицима и родитељима ученика који изостају са наставе и имају проблема у понашању и начини реаговања	Одељењске старешине Родитељи Директор ПП служба	Постојање података у документацији наставника, ПП службе
	Пружање подршке ученицима у пријављивању насиља, дискриминације, вређања угледа, части или достојанства	Одељењске старешине Родитељи Директор ПП служба	Постојање података у документацији наставника, ПП службе
	У сарадњи са установама из спољашње заштитне мреже организовати предавања о болестима зависности	Наставници Одељењске старешине ПП установе спољашње заштитне мреже	На школски сајт поставити адекватне садржаје
	Организација трибина, акција, дебата и сл. на тему превенције насиља и промоције здравих стилова живота, као и обележавање значајних датума: Дан толеранције и Дан људских права	Директор Ученици Родитељи Наставници Одељењске старешине ПП служба спољне организације	На школски сајт поставити адекватне садржаје, извештај о оствареним активностима

Програм заштите од насиља, злостављања, занемаривања, дискриминације
и превенција других облика ризичних понашања

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
ТОКОМ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	У сарадњи са ПУ организовати предавање и радионицу на тему деликвенције и трговине људима	Директор Ученици Родитељи Наставници Одељењске старешине ПП служба ПУ	На школски сајт поставити адекватне садржаје, извештај о оствареним активностима
	Сарадња са осталим чиниоцима локалне заједнице: локална самоуправа, медији, НВО, спортска друштва	Директор Задужено лице	Различити показатељи реализованих активности
	Редовни контакт са родитељима ученика	Наставници Одељењске старешине ПП служба Управа и администрација школе	Израда и поштовање листе термина индивидуалних разговора наставника са родитељима, поштовање термина радног времена служби у школи
	Индивидуални рад са родитељима ученика	Одељењске старешине Родитељи Директор ПП служба	Постојање података у документацији наставника, ПП службе
	Индивидуално-саветодавни рад са ученицима	Одељењске старешине Директор ПП служба	Постојање података у документацији наставника, ПП службе
	Пано у холу школе-законске одреднице различитих форми насиља, школски тим за заштиту ученика од насиља, остале надлежне институције, СОС телефоне	Тим за заштиту	Постојање паноа, бројева телефона ...
	Постојање видео надзора	Директор	Редовно одржавање техничке опреме

Програм заштите од насиља, злостављања, занемаривања, дискриминације
и превенција других облика ризичних понашања

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
ТОКОМ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	Дежурство школског полицајца током великог одмора у обе смене	Дежурни полицајац	Присуство полицајца у школском дворишту за време великог одмора у обе смене
	Дежурство помоћног-техничког особља током одмора између часова	Помоћно-техничко особље	Помоћно-техничко особље дежура за време одмора
	Подизање свести о дигиталном насиљу	Одељенски старешина Психолог Спољни сарадници	Радионице за ученике ПУ, ПП презентације, предавања Платформа „Чувам те“
	Упознавање свих запослених са „Листом индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима за систем образовања“ у циљу јачања компетенција за препознавање феномена трговине људима, ризика и начина заштите и благовременом препознавању ризика од потенцијалног укључивања ученика у ланац трговине људима	Диретор Тим за заштиту Сви запослени	Листе прослеђене свим запосленим на маил адресе, Тим за заштиту упознаје све запослене са Листом индикатора
	Упознавање и примена водича за примену ревидираних индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима – публикације Министарства просвете	Диретор Тим за заштиту Сви запослени	Водич прослеђен свим запосленима на маил адресе
	Организовање предавања, трибина, радионица за ученике и ученице на тему „превенција и заштита ученика у школи од трговине људима“	Диретор Тим за заштиту ПП служба Спољни сарадници	Извештај о спроведеним активностима

Програм заштите од насиља, злостављања, занемаривања, дискриминације
и превенција других облика ризичних понашања

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
ТОКОМ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	Организовање, предавања, трибина, радионица за родитеље, односно законског заступника детета на тему „превенција и заштита ученика у школи од трговине људима“	Диретор Тим за заштиту ПП служба Спољни сарадници	Извештај о спроведеним активностима
	Организовање предавања, трибина, радионица, обуке за наставнике и стручне сараднике на тему „превенција и заштита ученика у школи од трговине људима“	Диретор Тим за заштиту ПП служба Спољни сарадници	Извештај о спроведеним активностима

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ У СЛУЧАЈУ НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ

Да би интервенција у заштити ученика била планирана и реализована на најбољи начин, неопходно је узети у обзир следеће критеријуме:

- Да ли се насиље дешава или постоји сумња на насиље
- Где се дешава – да ли се дешава у установи или ван ње
- Ко су учесници насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације
- Облик и интензитет насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације
- На основу ових критеријума врши се процена нивоа ризика за безбедност детета и одређују поступци и процедуре.

У складу са проценом нивоа ризика и законском регулативом доноси се одлука о **начину реаговања** :

- Случај се решава у установи
- Случај решава установа у сарадњи са другим релевантним установанма
- Случај се прослеђује надлежним службама.

Школа је развила модел **интерне заштитне мреже** у случајевима насиља међу ученицима коју је примењивала до сада и примењиваће и убудуће.

ПРОЦЕДУРА У ИНТЕРВЕНЦИЈИ

Ближе објашњење процедуре интервенције према редоследу поступака приликом појаве насиља у школи, из угла улога и одговорности: Процедуре у интервенцији су различите с обзиром на три ситуације – да ли се насиље јавља међу децом, од стране одраслог у школи или од стране одраслог ван школе.

Кораци у интервенцији су следећи:

Сазнање о насиљу или откривање насиља, злостављања, занемаривања одвија се непосредним увидом да је насиље у току или посредно, препознавањем спољашњих знакова или поверавањем самог детета или треће особе.

Прва реакција треба да буде заустављање насиља, која је обавеза свих запослених у школи, а нарочито најближег присутног запосленог и дежурног наставника да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике у акту насиља. У случају да запослени процени да је сукоб високо ризичан и да не може сам да га заустави, одмах ће тражити помоћ.

Обавештавање родитеља, надлежне особе: дежурног наставника, чланове Тима, директора или помоћника, одељ.старешину, стручну службу, а који ће даље проценити да ли треба позвати МУП или здравствену службу. Уколико родитељ није доступан или његово обавештавање није у најбољем интересу ученика, школа одмах обавештава ЦСР.

Консултације у установи се врши ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа насиља и злостављања, нивоа ризика и предузимања одговарајућих мера, активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције, односно ради успостављања и развијања усклађеног и ефикасног

поступања. У консултације у установи укључују се: одељењски старешина, дежурни наставник, психолог, педагог, тим за заштиту, директор, односно у одреженим случајевима надлежну школску управу, ЦСР, полицију, правосудне органе, здравствену службу.

Мере активности: предузимају се за све нивое насиља и злостављања. Оперативни план заштите сачињава се за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за сваког ученика – учеснике насиља и злостављања (оне које трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања).

План заштите зависи од: врсте и тежине насилног понашања, последица насиља по појединца и колектив, броја учесника и слично. Мере и активности се планирају на основу сагледавања карактеристика ученика, потреба за подршком и уз учешће ученика и родитеља, осим када се ради о насиљу у породици, када је нужно укључити надлежни орган ЦСР. Мере и активности треба да буду предузете уз учешће ученика и да буду у складу са његовим развојним могућностима.

За трећи ниво насиља и злостављања директор школе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство, односно надлежну школску управу, у року од 24 сата. Процена нивоа насиља у року од 24 сата утврђује се на састанку Тима за заштиту..

Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту процени да тиме може да буде угрожен најбољи интерес ученика, о чему обавештава полицију или надлежног јавног тужиоца и надлежни ЦСР. Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако је директор учесник насиља, злостављања или занемаривања. У том случају комуникацију са медијима остварује председник органа управљања. Установа је дужна да о комуникацији са медијима одмах обавести надлежну школску управу и службу надлежну за односе са јавношћу Министарства.

Праћење ефеката предузетих мера и активности врши установа ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе, водећи рачуна о интеграцији свих актера у заједницу и успостављању односа сарадње и толеранције.

ЕВИДЕНЦИЈА И НАЧИНИ ПРАЋЕЊА СЛУЧАЈЕВА НАСИЉА

Сваки акт насиља евидентира се код одељењских старешина/ППП службе.

Анализа врши се периодично, на крају оба полугодишта на нивоу тима, одељењског и наставничког већа и педагошког колегијума. Периодична анализа служи за планирање превентивних активности са одељењем, а Тиму школе за унапређење програма заштите деце од насиља. Евиденција у сучајевима насиља води наставник, а Тим уколико се укључује у интервенисање. Анализиране укупне податке (број, облик насилног понашања и предузете мере) доставља се стручној служби, тиму и директору установе користећи обрасце из Приручника за примену посебног протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

ПРОЦЕЊИВАЊЕ ЕФЕКТА ПРЕВЕНЦИЈЕ/ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

На основу евиденције које воде одељенске старешине и Тим праћење ефеката ће вршити педагошка-психолошка служба школе преко следећих индикатора: броја и нивоа облика насилног понашања број случајева насилног понашања са позитивним ефектима у односу на укупан број пријављених у току школске године однос пријављених облика насилног

понашања текуће и претходне школске године однос броја случајева насилног понашања са позитивним ефектима текуће и претходне школске године анализа упитникаведеног међу ученицима о степену безбедности у школ

КОРАЦИ У ИНТЕРВЕНЦИЈИ

1. Откривање насиља – знаци који указују да дете трпи насиље (различитих типова и нивоа) или злостављање, могу бити очигледни, сазнање о насиљу је онда директно (кад дете или неко из околине саопшти податак у вези са тим) или индиректно (када професори или ученици, родитељи на основу неких знакова сумњају да се насиље дешава).

Сумњу одмах треба проверити у поверљивом, пажљиво вођеном индивидуалном разговору са дететом, при чему су разумевање и поверење, поштовање процедура предуслови ефикасности. То обавља предметни професор (ако се њему дете поверило или он има основану сумњу) или одмах разредни старешина. Ако је неопходно (у случају насиља другог и трећег нивоа било ког типа) ангажују се психолог школе и Тим за заштиту деце од насиља, а они одређују даље кораке активности.

2. Прекидање насиља – обавеза је свих у школи (ученика и свих запослених, одраслих) који имају било какво сазнање или сумњају да се насиље дешава.

Ученици одмах имају обавезу да обавесте било ког одраслог, запосленог у школи, који је у том тренутку доступан или било ког члана Тима за заштиту деце (на огласној таблији на сајту школе су њихова имена и бројеви телефона). Запослени су у обавези да зауставе насиље, одмах обавесте све надлежне у установи (разредног старешину и чланове Тима).

3. Обавештавање родитеља и предузимање хитних паралелних акција – ако је у питању физичко насиље, где има повреда, треба одмах обавестити родитеље, укључити релевантне институције (здравствене институције, хитну помоћ, полицију, Центар за социјални рад) ради хитног збрињавања свих актера.

4. Смиривање ситуације – обезбеђење сигурности за све учеснике, разговор са њима и посматрачима. Чим се насиље прекине, актери одвоје и умире, треба обезбедити прикладан простор и време за детаљнији разговор (канцеларија директора или стручне службе). Разговор воде запослени који су насиље прекинули, а онда треба да потраже помоћ стручне службе и колега из Тима за заштиту деце.

Циљ: утврђивање истине о претходном догађају и решавање сукоба на ненасилан начин. У ту сврху обавља се саслушање свих учесника уз поштовање свих принципа ненасилне комуникације (уздржавање од било каквог вређања, етикетирања, поштовање свих страна у сукобу, активно слушање).

Саслушавање треба обавити одмах са свим запосленима који учествују у овом процесу да се деца не би више пута излагала стресној ситуацији и поновљеним испитивањима уз гарантовану дискрецију и поштовање приватности детета.

На крају разговора запослени, односно Тим, упознаје све учеснике са наредним корацима и активностима: ко и када ће бити укључен у процену, праћење и решавање настале ситуације. Случај се обавезно евидентира у посебну свеску који води стручни сарадник (психолог или педагог) а свакако разредни старешина сваког ученика.

5. Консултације унутар установе ради процене ризика и израде плана заштите за све учеснике (жртву, насилника, очевице). Могу се укључити други органи и установе по потреби (Министарство просвете, Школска управа, Центар за социјални рад, полиција, здравствене службе, правосудни органи – спољашња заштитна мрежа).

6. Прављење индивидуалног и оперативног плана заштите.

Он садржи:

- активности усмерене на промену понашања (појачан васпитни рад са учеником, рад са родитељима, одељењском заједницом, по потреби са Саветом родитеља и органом управљања),
- носиоце активности и
- рок за извршење активности.

План заштите и оперативни план прави, за сваки случај понаособ (по узору на формулар уз прилагођавање сваком појединачном случају), Тим за заштиту од насиља самостално или по потреби уз учешће других органа, служби и установа из спољашње заштитне мреже. Школа треба да ангажује, кад год је то могуће, чланове одељењске заједнице, родитеље, Ученички парламент, вршњачке медијаторе или ученике који су усвојили вештине ненасилне комуникације.

7. Предузимање мера и активности по Оперативном плану заштите (активности одељењског старешине, предметног професора, психолога и педагога, вршњака из одељења са назначеним временом за реализацију). Мере и активности треба да буду предузете уз учешће детета и да буду у складу са његовим развојним капацитетима. Кад Тим за заштиту процени да постоји потреба, предлаже се индивидуални план заштите (у прилогу постоји формулар за тај план који попуњава разредни старешина).

8. Праћење ефеката предузетих мера – са циљем провере успешности предузетих активности одељењски старешина, професор, а по потреби и Тим, планира праћење и вредновање поступака и примењених процедура.

Прати се:

- понашање детета које је било насилно,
- понашање деце која су била пасивни посматрачи,
- понашање детета које је трпело насиље,
- понашање вршњака у одељењу,
- сарадња и учешће родитеља горе наведене деце у овом процесу,
- како функционише Тим и унутрашња заштитна мрежа и
- колико су помогле ангазоване институције и стручњаци из спољње заштитне мреже.

Ако се увиди да се ситуација понавља, усложњава и постаје још ризичнија, морају се урадити додатне мере и активности: укључивање дежурних запослених у што већем броју, чешће ангажовање школског полицајца, психолог треба да појача индивидуални рад са децом, породицом у целини уз помоћ стручњака из здравствених установа.

Како би сви у школи реаговали на време и адекватно у случају насиља, на јавним местима у школи (на огласној табли у холу, на огласној табли испред наставничке канцеларије) истакнута су имена чланова Тима за заштиту деце са бројевима телефона, као и телефони релевантних институција (Дома здравља, Хитне помоћи, Полиције, Центра за социјални рад), наглашени су и кораци у интервенцији који су неопходни у случају да се насиље догађа или се сумња да се оно дешава у школи.

Интервентне активности приказане су у наредној табели:

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ			
Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
ТОКОМ ШКОЛСКЕГОДИНЕ	Запослени поступају у складу са Протоколом о поступању у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање и дискриминаторно понашање	Сви запослени	Сви запослени су упознати и поступају по Протоколу о поступању у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање и дискриминаторно понашање
	Заустављање насиља и злостављања, смиривање учесника	Сваки запослени који се затекне у ситуацији насиља,	Насиље и злостављање је заустављено од стране запослених школе
	Проверавање сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања – прикупљање информација, утврђивање чињеница	Одељењски старешина Предметни наставник ПП служба	Прикупљене информације, изјаве учесника, обављени разговори итд.
	Обавештавање родитеља о насиљу и предузимање хитних акција по потреби (прва помоћ, лекарска помоћ, обавештавање полиције, обавештавање ЦЗСР...)	Одељењски старешина Предметни наставник ПП служба	Забележени разговори са родитељима у еДневнику
	Консултације у школи о ситуацијама насиља нивоа ради што објективније анализе чињеница и процене нивоа насиља и ризика, ради планирања координираних акција и мера	ОС ПП служба Директор Други чланови Тима за заштиту	Документација Тима за заштиту
	Подношење пријаве надлежним органима и службама и обавештавање надлежне Школске управе МП о случају насиља трећег нивоа у року од 24 сата од откривања. Овоме претходи разговор са родитељима ученика, сем ако то угрожава најбољи интерес ученика	Директор	Попуњени и послати обрасци надлежним органима и службама

Програм заштите од насиља, злостављања, занемаривања, дискриминације
и превенција других облика ризичних понашања

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
ТОКОМ ШКОЛСКОГ ГОДИНЕ	Појачан васпитни рад са појединцем или групом у ситуацији насиља (уз обавезно бележење насиља, праћење и процену делотворности предузетих мера и активности)	ОС у сарадњи са родитељима ученика ПП служба	Евиденција о ПВР
	Покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере у складу са Законом	Директор ОС ПП служба Родитељи Секретар школе	Документација васпитно-дисциплинског поступка
	Поступање по Оперативном плану заштите за конкретну ситуацију насиља другог и трећег нивоа за све учеснике (који трпе, који чине и сведоке)	Тим за заштиту заједно са родитељем ученика, надлежним органима и службама	Израђен оперативни план заштите за конкретну ситуацију насиља
	Подношење пријаве директору школе у случају повреде права ученика или непримереног понашања запослених према ученику	Родитељ/ старатељ ученика или ученик Запослени	Поднета пријава
	Разматрање поднете пријаве, доношење одлуке и предузимање одговарајућих мера	Директор	Донесене одлуке и мере
	Праћење ефеката предузетих мера и активности из Оперативних планова заштите другог и трећег нивоа, тј. праћење понашања свих учесника (који су трпели, који су чинили и сведока), праћење укључености родитеља и других надлежних органа и служби у реализацију планираних мера	Директор Чланови Тима за заштиту ученика Одељењске старешине ПП служба	Попуњена евалуација
	Вођење документације о случајевима насиља	Одељењски старешина	Евиденција о случајевима насиља

Време реализације	Садржаји плана и активности	Носиоци активности и сарадници	Начини реализације и исходи
		Тим за заштиту ученика ПП служба	
ЈУН	Анализа стања у школи у вези са безбедношћу и заштитом	Директор, Тим за заштиту Тим за самовредновање	Извештај о анализи стања безбедности ученика у школи

Само функционисање Тима за заштиту подељено је на унутрашњу и спољашњу заштину мрежу.

СПОЉАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

Спољашњу заштитну мрежу чине следеће институције:

Центар за социјални рад

МУП

Дом здравља

Културне институције

Локална самоуправа

Спортски клубови

Циљ сарадње: стручна помоћ и сарадња у решавању проблема и задовољавање културних и спортских потреба ученика.

УНУТРАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА

Унутрашњу заштитну мрежу чине сви запослени и ученици школе. Школа је прописала улоге и одговорности запослених и ученика у школи (ко шта ради када постоји сумња на насиље или се насиље догоди).

ОДЕЉЕЊСКИ СТАРЕШИНА

уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах;

учествује у процесу заштите деце;

разговара са учесницима насиља;

информише родитеље и сарађује са њима;

по потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља;

прати ефекте предузетих мера;

евидентира случај и води документацију;

по потреби, комуницира са релевантним установама.

ТИМ ЗА ЗАШТИТУ, ПСИХОЛОГ, ПЕДАГОГ

уочава случајеве насилног понашања;

покреће процес заштите детета, реагује одмах;

обавештава одељењског старешину и сарађује са њим;
по потреби, разговара са родитељима;
пружа помоћ и подршку деци/ученицима, наставницима;
разматра случај (2. и 3. ниво) и осмишљава мере заштите;
обавља консултације, предлаже заштитне мере, прати ефекте предизетих мера;
по потреби, сарађује са другим установама;
евидентира случај.

ПОМОЋНО -ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ

дежура по распореду;
прекида насиље;
уочава и пријављује случајеве насилног понашања.

УЧЕНИЦИ

уочавају случајеве насилног понашања;
траже помоћ одраслих;
пријављују одељењском старешини за теже случајеве консултују чланове школског Тима;
учествују у мерама заштите

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ У СЛУЧАЈУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Дискриминација – понашање којим се посредно или непосредно неоправдано прави разлика или неједнако поступа, или се пропушта чињење у односу на неко лице или групу

У образовно васпитним установама обавезна је интервенција у случају да се дешава било који вид дискриминације или се сумња да се дискриминација дешава између актера школског живота (ученик, запослени, родитељ, треће лице) у случају:

- 1) Расизма
- 2) Сексизма
- 3) Хомофобије и трансфобије
- 4) Ксенофобије
- 5) Исламофобије
- 6) Антисемитизма
- 7) Антициганизма
- 8) Аблеизма
- 9) Виктимизације
- 10) Сегрегације
- 11) Говора мржње
- 12) Физичког напада
- 13) Удруживања ради вршења дискриминације

Утврђивање одговорности

Запослени	Дисциплински поступак
Ученик	Васпитно-дисциплински поступак за ученика и прекршајни поступак за родитеља Ако се дискриминаторно понашање догоди ван простора установе предузимају се мере појачаног васпитног рада без вођења ВД поступка
Родитељ или треће лице	Утврђивање одговорности пред Повереником или у судском поступку
Директор	Пријава МП

Матрица за процену ризика од дискриминаторног понашања учесника у образовању

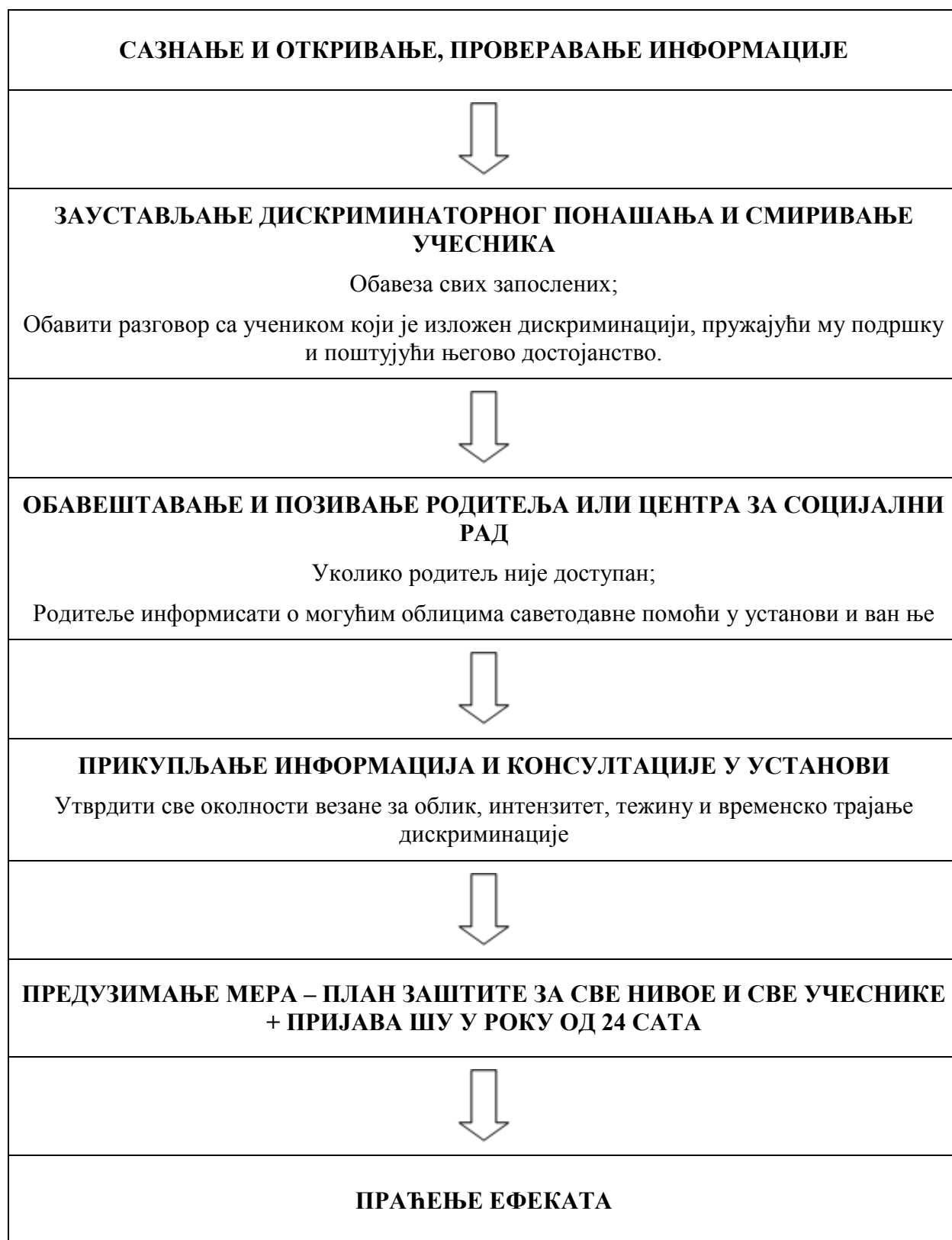
УЗРАСТ УЧЕСНИКА		
Исти или приближан узраст учесника и дискр. понашање млађег према старијем	Дискр. понашање старијег према млађем	Дискр. понашање групе према групи или групе према појединцу
Први ниво	Други ниво	Трећи ниво

ИНТЕНЗИТЕТ, ТРАЈАЊЕ И УЧЕСТАЛОСТ	
Дискр. понашање које се дешава једном	Поновљено и продужено дискр. понашање
Лакши облик дискриминације	Тежи облик дискриминације

ОБЛИК И НАЧИН ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА		
Изговарање речи, слање порука или предузимање радњи које вређају достојанство	Дискр. понашање које удружено врши више група, понавља се или дуже траје	Узнемиравање које изазива страх или искључивање лица из неке активности (виктимизација, сегрегација, говор мржње, физички напад, удруживање ради вршења дискриминације)
Први ниво	Други ниво	Трећи ниво

ПОСЛЕДИЦЕ ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА	
Дискр. понашање не доводи до угрожавања психичког или физичког здравља	Дискр. понашање доводи до стварног или потенцијалног угрожавања психичког или физичког здравља, а у интервенцију се укључи и спољашња заштитна мрежа
Лакши облик дискриминације	Тежи облик дискриминације

Редослед поступања у интервенцији

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ У СЛУЧАЈУ СУМЊЕ ИЛИ САЗНАЊА О ПРИСУСТВУ И КОРИШЋЕЊУ НАРКОТИЧКОГ СРЕДСТВА ИЛИ ПСИХОАКТИВНЕ СУПСТАНЦЕ

Превенција против злоупотребе психо-активних супстанци треба да се заснива на дугорочном програму деловања свих институција које се баве младима.

Циљ програма је да се операционализује систем дугорочних мера, пре свега у делу превенције наркоманије и злоупотребе других психо-активних супстанци, чија примена ће допринети формирању здраве личности ученика. Задаци школе су да :

Обезбеди да ученици стичу неопходна знања која су значајна за формирање ставова, вредности и понашања која карактеришу здраву личност, способну за избор пожељних стилова живота. Ученици усвоје знања и облике понашања предвиђене правилима и законима који се односе на забрану коришћења психо-активних супстанци;

Да се код ученика формирају одбрамбени механизми понашања, да препознају и супроставе се у ситуацијама погодним за коришћење психо-активних супстанци.

Према Закону о основама система образовања и васпитања, тежа повреда обавеза ученика је, између осталог, поседовање, подстрекивање, помагање, давање другом ученику и употреба алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце

Теже повреда радне обавезе запосленог у установи јесу, између осталог, извршење кривичног дела на раду или у вези са радом подстрекавање на употребу наркотичког средства или психоактивне супстанце код ученика или њено омогућавање, или непријављивање набавке и употребе долазак на рад у припитом или пијаном стању, употреба алкохола или других опојних средстава

Према Правилнику о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање навођење на коришћење психоактивних супстанци спада у трећи ниво насиља. У овим случајевима је обавезно укључивање других институција, односно активирање спољашње заштитне мреже.

ДЕФИНИЦИЈЕ ПОЈМОВА

Дрога означава:

- 1) **опојну дрогу** – свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која према Јединственој конвенцији о опојним дрогама, делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система;
- 2) **психотропну супстанцу** – свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која према Конвенцији о психотропним супстанцама, делује примарно на централни нервни систем и мења мождане функције, због чега се мења перцепција, расположење, свест и понашање;
- 3) **нову психоактивну супстанцу** – супстанца у чистом облику или у облику препарата која није прописана Јединственом конвенцијом о опојним дрогама Уједињених нација из 1961. године, изменама и допунама Протокола из 1972. године и Конвенцијом о психотропним супстанцама Уједињених нација из 1971. године, а која **може да**

представља здравствену или социјалну претњу, као и супстанце које су прописане наведеним конвенцијама.

Присуство дроге – подразумева поседовање, продају и коришћење дроге у школи и школском простору.

Сумња о коришћењу дрога – подразумева претпоставку на основу уочених физичких промена и понашања као показатеља да ученик, запослени, родитељ или треће лице користи дрогу, као и пријаву ученика, запосленог, родитеља или трећег лица да је видео или има информацију да ученик, запослени, родитељ или треће лице користи дрогу.

Сумња о поседовању дроге – подразумева пријаву увида од стране ученика или родитеља или сам увид неког од запослених да ученик, запослени, родитељ или треће лице које борави у школи - школском објекту или школском дворишту, поседује дрогу (има је у том моменту при себи).

Сумња о продаји дроге – подразумева пријаву да ученик, запослени, родитељ или треће лице поседује и продаје дрогу у школском простору.

Школски просгор – објекат школе/дома ученика, школско двориште, непосредно окружење (уз ограду школе, односно дома/у близини школске ограде) али се Упутство односи и на простор који школа/ученици привремено користе за време излета, екскурзија и др. (аутобус, хотел и др.)

Преглед и прегресање – у смислу стицања увида у садржај одеће и обуће, ствари које лице носи са собом, а који спроводе овлашћена службена лица поштујући законске форме прописане Законом о кривичном поступку и Полицијским овлашћењем по Закону о полицији („Службени гласник РС”, бр. 6/16, 24/18 и 87/18).

ПРИЈАВА

Пријава ученика, запосленог, родитеља или трећег лица да ученик, запослени, родитељ или треће лице користи дрогу сматра се поводом за поступање у складу са Упутством, уколико није изречена као шала.

Пријава може бити поднета и писмено.

У пријави се наводи тачна (што прецизније) ситуација у којој је онај који пријављује видео ученика, запосленог или родитеља да користи дрогу (посебно у школском простору) или има информацију о томе .

О пријави се сачињава белешка у педагошкој документацији запосленог коме је коришћење дроге пријављено (наставник, васпитач, стучни сарадник, директор) или у службеној белешци службеног лица које ради у школи (чувар, полицајац).

ЗНАКОВИ У ПОНАШАЊУ

Знакови у понашању који могу да укажу да постоји могућност да ученик, запослени, родитељ или треће лице које се затекне у школском простору користи дрогу јесу: необјашњиво еуфорично понашање, или, супротно томе - снижено и спутано понашање; претерана говорљивост, или, насупротив томе, отежан, неразумљив говор, „заплитање језиком”; тешкоће са концентрацијом; импулсивност, вербална или телесна агресивност; знојење без претходног телесног напора, са појачаном жеђи; грчеви мускулатуре или

вилице; поспаност; повећање температуре; констатација да су присутне халуцинације; присуство халитуса, односно мирис алкохола у задаху; мирис који указује на поседовање/узимање дрога (нпр. специфичан, оштар, отужан мирис марихуане); промене у нормалној ширини зеница (сужење - опијати; проширење - марихуана, амфетамини, кокаин) и др.

ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ КОРИШЋЕЊА ДРОГЕ

Ученици

- 1) У случају када запослени има сумњу или сазнање да је ученик користио дрогу у **школском простору**, предузимају се следећи кораци:
 - (1) обавља се разговор са учеником; разговор воде: одељењски старешина/васпитач, стручни сарадник – педагог и психолог, односно директор;
 - (2) позива се родитељ ученика да дође у школу ради информисања;
 - (3) уколико родитељ одбија да дође и не одазове се ни на службени позив, школа о томе обавештава Центар за социјални рад;
 - (4) ученик се упућује у здравствену установу ради идентификације проблема, односно дијагностике у пратњи родитеља;
 - (5) школа пријављује сумњу на извршење кривичног дела, подручној полицијској управи.

- 2) У случају када запослени посумња да је ученик под утицајем дроге у **школском простору** и када постоје јасни знакови угрожености његовог физичког и менталног здравља и/или опасности по сопствену безбедност и безбедност других ученика и запослених, школа је у обавези да предузме следеће кораке:
 - (1) одводи ученика са наставе или других школских активности и смешта га у просторију у којој је могуће обавити разговор запослених (стручни сарадник/ одељењски старешина/ дежурни наставник/ васпитач/ директор) или лекара са учеником, водећи рачуна да се избегне етикетирање ученика. Здравље ученика у овим ситуацијама има приоритет над другим правима везаним за заштиту приватности;
 - (2) позива хитну помоћ;
 - (3) одмах позива родитеље;
 - (4) до доласка родитеља ученик је у присуству неког лица из школе (одељењски старешина/дежурни наставник и др);
 - (5) обавештава надлежни Центар за социјални рад;
 - (6) школа пријављује сумњу на извршење кривичног дела подручној полицијској управи;
 - (7) школа је у обавези да обавести дописом школског лекара/педијатра, да је због постојања сумње о коришћењу дроге ученик упућен у здравствену установу;
 - (8) након повратка ученика у школу, школа (одељењски старешина, психолог, педагога) планира појачан васпитно-педагошки рад и надзор над учеником са циљем повећања резилијентности ученика на нове ситуације у којима би могло доћи до поновне злоупотребе дрога;
 - (9) у складу са својим могућностима (стручним компетенцијама запосленог стручног сарадника или разредног старешине, обимом посла), школа ради на пружању подршке родитељима са циљем да повећа њихове родитељске компетенције да

препознају проблем или ситуације које су довеле до употребе дрога и да правилно реагују на њих, како би се спречила поновна злоупотреба.

У случају да постоји сумња на наставак злоупотребе дрога од стране ученика, а када не постоји одговарајућа сарадња са родитељима као и на основу сазнања о функционисању ученика и породице, школа је у обавези да обавести орган старатељства, односно надлежан Центар за социјални рад.

Запослени

У случају када **запослени користи дрогу, односно када постоји сумња о томе**, запослени се упућује на лекарски преглед у надлежну здравствену установу и привремено се удаљује са рада.

Уколико одбије да се подвргне лекарском прегледу у надлежној здравственој установи на захтев директора, запосленом престаје радни однос.

У случају када **запослени подстрекава ученике на употребу дроге или омогућава њену употребу и др. или постоји сумња о томе**, покреће се дисциплински поступак и запослени се привремено удаљује са рада до окончања дисциплинског поступка.

Родитељ и треће лице

У случају када постоји **сумња да родитељ ученика користи дрогу, а постоје знакови занемаривања и/или злостављања детета** (образовна и васпитна запуштеност, хигијенска запуштеност, знакови гладовања или насиља и сл.), школа о својим сумњама обавештава школског педијатра, подручну полицијску управу и надлежни Центар за социјални рад.

У случају када **родитељ ученика или треће лице користи дрогу у школском простору**, школа о томе одмах обавештава подручну полицијску управу, као и надлежни Центар за социјални рад уколико је корисник дроге родитељ ученика.

ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ПОСЕДОВАЊА ИЛИ ПРОДАЈЕ ДРОГЕ

Ученици

- 1) У случају када запослени има сумњу или информацију да **ученик за време боравка у школском простору поседује супстанцу за коју сумња да је дрога**, предузимају се следећи кораци/мере:
 - (1) запослени у школи одмах обавештава школског полицајца или надлежну полицијску управу;
 - (2) школа одмах позива родитеље ученика;
 - (3) школа обавештава надлежни Центар за социјални рад;
 - (4) у школи се организује појачани надзор простора где се ученик налази до доласка полиције;
 - (5) до доласка полиције обезбеђује се место на коме је пронађена дрога;
 - (6) по доласку полиције запослени у школи уз записник предаје супстанцу за коју сумња да је дрога и информише о детаљима догађаја;
 - (7) запослени у школи прави службену белешку о догађају;
 - (8) наредног радног дана школа организује информативни родитељски састанак где ће се родитељи упознати са разлозима позивања полиције без навођења имена и давања података који могу да угрозе ток истраге;
 - (9) за теже повреде обавеза ученика из члана 83. и за повреде забране из чл. 110-112.

Закона, школа води васпитно-дисциплински поступак (члан 85. Закона).

Уколико је сумња на поседовање дроге последица пријаве, без постојања материјалних доказа, о пријави се обавештава родитељ, без навођења имена онога ко је поднео пријавио, а школа спроводи појачан надзор над понашањем ученика. Родитељска улога у овом случају је партнерска, односно школа и родитељи сарађују на превенцији злоупотребе дрога, у најбољем интересу детета.

У случају постојања сумње да ученик поседује дрогу, може да реагује школски полицајац спровођењем претреса.

- 2) У случају да **постоји сумња да ученик продаје дрогу у школском простору**, запослени у школи поступају на исти начин као у случају сумње да ученик поседује дрогу.

Запослени

У случају да постоји основана сумња да **запослени поседује/продаје дрогу** током боравка у школском простору, директор може да:

- 1) покрене дисциплински поступак против запосленог;
- 2) привремено удаљи запосленог са наставе или других послова које обавља у школи;
- 3) обавести подручну полицијску управу.

Родитељ и треће лице

- 1) У случају да постоји сумња да **родитељ или треће лице носедује дрогу током боравка у школском простору**, школа, односно надлежно лице у школи:

- (1) одмах обавештава подручну полицијску управу;
- (2) обавештава Центар за социјални рад о родитељу за кога постоји сумња да поседује дрогу.

- 2) У случају да **родитељ или треће лице продаје дрогу у школском простору**, директор школе:

- (1) одмах обавештава подручну полицијску управу;
- (2) пријављује Центру за социјални рад у случају да дрогу продаје родитељ ученика;
- (3) стара се да ученику чији је родитељ законски процесуиран због поседовања и продаје дроге не буде угрожено право на приватност и друга права.

ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ОТКРИВАЊА ДРОГЕ

У случају да **запослени пронађе дрогу у школском простору** (учионица, тоалет, свлачионица, школско двориште и др), а да није познат њен власник, школа:

- 1) обавештава подручну полицијску управу и обезбеђује место на коме је пронађена дрога, до доласка полиције;
- 2) спроводи појачан надзор над одељењима или ученицима који су према распореду часова или снимку са безбедносне камере или према изјавама ученика и запослених непосредно пре откривања дроге користили одређене просторије;
- 3) организује појачане васпитне активности у школи на тему превенције злоупотребе дрога са ученицима и родитељима.

У случају да **ученик пронађе дрогу у школском простору**, о томе одмах обавештава запослене у школи који поступају на начин прописан ставом 1. ове тачке.

ЕВИДЕНЦИЈА И ИЗВЕШТАВАЊЕ

Случајеви коришћења дрога у школи евидентирају се у евиденцији стручних сарадника и у досијеу ученика.

У случају поседовања и/или продаје дроге, службену белешке сачињавају и чувају стручни сарадници, секретар школе и тим за превенцију насиља.

На захтев школе, школски лекар обавештава школу да ли ученик код кога је утврђено коришћење дроге одлази на терапију. Уколико ученик није обухваћен предвиђеним здравственим процедурама или школа није добила одговор по овом питању од стране школског лекара, школа о томе обавештава орган старатељства.

ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ У СЛУЧАЈУ СУМЊЕ ИЛИ САЗНАЊЕ ДА ЈЕ УЧЕНИК УКЉУЧЕН У БИЛО КОЈИ ОБЛИК ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Трговина људима представља најгрубље кршење људских права и једно од најтежих кривичних дела. Систем образовања и васпитања има задатак да обезбеди сигурно и подстицајно окружење за одрастање и развој ученика, као и заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања. Трговина људима један је од најсложенијих и најтежих облика насиља којима деца, односно ученици и млади могу да буду изложени.

Улога установа образовања и васпитања у контексту заштите ученика од трговине људима огледа се у:

- реализацији превентивних активности у циљу јачања компетенција за препознавање феномена трговине људима, ризика и начина заштите;
- благовременом препознавању ризика од потенцијалног укључивања ученика у ланац трговине људима;
- благовременој интервенцији ако је ученик већ изложен неком облику трговине људима;
- обезбеђивању подршке ученику у процесу реинтеграције, након што је био изложен неком од облика трговине људима.

Фактори рањивости су важни за разумевање феномена трговине људима, јер најчешће представљају различите облике кршења права детета. Ови фактори представљају ризике који могу да доведу до уласка ученика у ланац експлоатације и због тога захтевају праћење у оквиру установе.

Ако се препознају неки од фактора рањивости, непоходна је благовремена реакција установе која подразумева праћење, детаљну процену понашања и ситуације, а по потреби и информисање и укључивање других институција у складу са процедурама прописаним Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (**насиље у породици, занемаривање и др**).

Праћење у оквиру установе подразумева додатно прикупљање информација и пружање подршке ученику. Уколико на пример, ученик често неоправдано касни или изостаје са наставе, односно често на часу није концентрисан, изгледа исцрпљено, малаксало, уочљив је пад школског успеха потребно је прикупити информације и утврдити разлоге таквог понашања и у складу са тим предузети даље мере. Установа је у обавези да препозна и прати факторе рањивости и слабе индикаторе који могу да указују на могућу трговину људима.

Примери најчешћих фактора рањивости су: сиромаштво, припадност осетљивим групама, статус мигранта/избеглице, изложеност насиљу и дискриминацији, насиљу у породици, занемаривањепотреба ученика, социјална изолација, менталне и физичке сметње ученика, злоупотреба психоактивних контролисаних супстанци, склоност разним видовима антисоцијалног понашања.

Индикатори за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима за систем образовања и васпитања представљају смернице које указују на постојање ситуација или околности повезане са феноменом трговине људима.

С обзиром да је трговина људима сложен феномен, не постоје карактеристични знаци или показатељи трговине људима. Већина индикатора може да указује на насиље и

занемаривање ученика, породично насиље, физичке и/или менталне сметње и различите облика ризичног понашања ученика.

Присуство једног или више индикатора само по себи не мора да указује да је ученик укључен у ланац трговине људима. Центар за заштиту жртава трговине људима¹ врши формалну идентификацију жртава трговине људима, а установе образовања и васпитања имају улогу у процесу прелиминарне идентификације жртава трговине људима. **Прелиминарна идентификација се односи на процену постојања ризика да је ученик жртва трговине, али не подразумева верификацију да је ученик жртва трговине људима.**

Индикатори се у зависности од интензитета рангирају на индикаторе слабог, умереног и јаког интензитета (1 – слаб индикатор, 2 – умерен индикатор и 3 – јак индикатор):

- 1 – слаби индикатори су општи, указују на постојање одређених потешкоћа, проблема упонашању ученика, а који не морају нужно да указују на трговину људима;
- 2 – умерени индикатори у већој мери указују на трговину људима;
- 3 – јаки индикатори у највећој мери указују на трговину људима.

Индикатори су груписани у следеће области:

- 1) Понашање ученика
- 2) Комуникација ученика и однос са другима
- 3) Физички изглед ученика и начин облачења
- 4) Здравље ученика
- 5) Породица и услови живота

Приликом примене листе индикатора, потребно је означити индикаторе за које се процени да се односе на ученика-цу и предузети даље мере и активности у складу са Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. У складу са Правилником, директор установе је у обавези да, уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у било који облик трговине људима, о томе обавести службу надлежну за идентификацију и подршку жртава трговине људима, односно Центар за заштиту жртава трговине људима, надлежни центар за социјални рад и полицију.

Смернице за примену листе индикатора и даље поступање:

- Уколико су идентификовани одређени фактори ризика и/или мањи број слабих индикатора у односу на целокупну листу, потребно је праћење и предузимање мера и активности у оквиру установе у складу са законском регулативом.
- Уколико се идентификују најмање три индикатора у односу на целокупну листу индикатора, без обзира на област и степен интензитета, потребне су консултације са Центром за заштиту жртава трговине ради предузимања даљих мера и активности.
- Уколико се идентификују најмање три индикатора у односу на целокупну листу индикатора (без обзира на област) од којих је један јак индикатор (3 – јак индикатор), потребно је да установа обавести Центар за заштиту жртава трговине људима, надлежни центар за социјални рад и полицију.

Уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у било који облик трговине људима, школа је дужна да реагује у складу Правилником о протоколу поступања у

установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Приликом процењивања ситуације важно је применити ревидирану Листу индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима, која вам може послужити као помоћно средство приликом поступања и предузимања даљих активности. Приликом примене листе индикатора, потребно је означити индикаторе за које се процени да се односе на ученика/цу и предузети даље мере и активности у складу са поменутиим Правилником. **У складу са Правилником, директор установе је у обавези да, у случајевима када ученик није непосредно животно угрожен уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључену било који облик трговине људима, о томе обавести службу надлежну за идентификацију и подршку жртава трговине људима, односно Центар за заштиту жртава трговине људима, надлежни центар за социјални рад и полицију. О ситуацији и предузетим активностима установа образовања и васпитања обавештава Министарство просвете, науку и технолошког развоја, односно надлежну школску управу.**

У случајевима када су живот или здравље детета/ученика непосредно угрожени или постоји могућност да услед непредузимања хитних мера заштите, могу бити непосредно озбиљно угрожени, било који представник система или грађанин ОДМАХ обавештава полицију која интервенише у циљу пружања безбедносне заштите ученику (и укључује здравствене службе ради указивања хитне медицинске помоћи ученику, надлежни центар за социјални рад, ради пружања породично правне и социјалне заштите и Центар за заштиту жртава трговине људима који ће обавити разговор са учеником чим се процени од стране лекара да је у могућности).

Даљи рад се наставља по наредбама или захтевима надлежног тужиоца који руководи процесом.

У изради коришћена документа:

Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање ("Сл. гласник РС", бр. 46/2019 и 104/2020)

Листа индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима (МПНТР, Сектор за унапређивање људских и мањинских права и образовању)

Водич за примену ревидираних индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима. (МПНТР, Сектор за унапређивање људских и мањинских права и образовању)

Упутство о поступању у случају сумње или сазнања о присуству и коришћењу дрога у образовно-васпитним установама (МПНТР дел.бр. 119-01-396/2018-01, 18.01. 2019. године)